

TYT TARİH · ÜNİTE 6 / 7 · MİLLÎ MÜCADELE VE ATATÜRK DÖNEMİ

TBMM ve Lozan: TYT Hap Bilgi

ÖSYM TYT'de tarihin 4. ve 5. sorularından sekizini TBMM'den Lozan'a uzanan dönemden sordu: Birinci TBMM, 1921 Anayasası'nın iki maddesi, Gediz, Lloyd George'un iki sözü, İsmet Paşa ve Batı Trakya.

Bu sorularda parça çoğu zaman bir söz ya da bir anayasa maddesi; cevap sözün söylendiği ana ve maddenin kurduğu düzene bakarak bulunuyor. Notlar muharebeleri ve onlara bağlı siyasi sonuçları çizelgede birlikte veriyor.

Bu ünite
8 çıkmış soru (2018-2026)
bu bloktan yılda ~2 soru
8 ÖSYM tuzağı

① ÖSYM bu ünitelerden ne sordu?

8 sorunun 3'ü tek konudan geldi: TBMM ve 1921 Anayasası.

TBMM ve 1921 Anayasası ■■■ 3 soru

2019/4 Birinci TBMM'nin özellikleri 2021/5 1921 Anayasası'nın 7. maddesi

2026/5 1921 Anayasası'nın 1. maddesi

Cepheler ve muharebeler ■■ 2 soru

2021/4 Gediz ve düzenli ordu 2025/4 Kütahya-Eskişehir sonrası İngiltere

Mudanya ve Lozan ■■■ 3 soru

2020/5 Lloyd George ve Lozan 2023/5 "Mudanya'dan geldim" 2025/5 Lozan'da Batı Trakya

Sorular ÖSYM'nin yayımladığı 2018-2026 TYT soru kitapçıklarından (Sosyal Bilimler testi). Soruların metni ÖSYM'nin telifinde olduğu için burada yok; notlarda **TYT 2025/4** gibi bir damgayla, sorulduğu yıl ve numarasıyla işaretli. Numarayla soruyu kitapçıkta bulabilirsiniz.

② TBMM ve 1921 Anayasası

Birinci TBMM

- 23 Nisan 1920'de son Osmanlı Mebusan Meclisinden gelenler ve yeni seçilenlerle açıldı; vekiller farklı zümre, meslek ve görüşlerdendi. Olağanüstü koşullarda toplandı, yasama, yürütme ve yargıyı kendinde topladı (**güçler birliği**), bakanları kendisi seçti (**meclis hükûmeti**). **TYT 2019/4**

- Önceliği kurtuluştur: inkılaplar savaştan sonra geldi. ÖSYM "inkılap çalışmalarına öncelik verdiği" yargısını varılamaz saydı.
- Kurucu meclisti: yeni devletin kurumlarını o kurdu. İlk kararlarından biri, İstanbul Hükûmetinin bundan sonraki işlemlerini geçersiz saymaktı.

Savaş yıllarının yasaları

YASA	AMACI
Hıyanet-i Vataniye (29 Nisan 1920)	TBMM'nin otoritesini tanımayanları vatan haini saymak
İstiklal Mahkemeleri (Eylül 1920)	Firarları ve isyanları hızla yargılamak
Teşkilat-ı Esasiye (20 Ocak 1921)	Yeni devletin ilk anayasası
Başkomutanlık (5 Ağustos 1921)	Meclisin yetkilerini üç aylığına Mustafa Kemal'e devretmek
Tekalif-i Milliye (7-8 Ağustos 1921)	Halktan ordu için malzeme ve hayvan toplamak

1921 Teşkilat-ı Esasiye Kanunu

MADDE	ANLAMI
1. madde	"Hâkimiyet kayıtsız şartsız milletindir": egemenliğin kaynağı padişah'tan millete geçti TYT 2026/5
7. madde	Dinî hükümlerin yerine getirilmesi, kanun, antlaşma ve savaş kararı TBMM'nin: yeni bir devlet teşkilatı, güçler birliği TYT 2021/5
Yönetim	Meclis hükûmeti sistemi; illerde yerinden yönetime geniş yer
Olmayanlar	Temel hak ve özgürlüklere yer vermedi; Kanun-ı Esasi ile birlikte yürürlükte kaldı

Anayasa maddesinden çıkarım

- 1. maddeden "egemenliğin kaynağı değişti" çıkar. Hukuk birliği ya da kişi hak ve özgürlüklerinin düzenlenmesi bu maddede yok. **TYT 2026/5**
- 7. maddedeki "dinî hükümlerin yerine getirilmesi" meclisin laik olmadığını gösterir; meclis hükûmeti vardı, kabine sistemi ve güçler ayrılığı yoktu. Çıkan sonuç: TBMM **yeni bir devlet teşkilatı** kuruyordu. **TYT 2021/5**

③ Cepheler ve Muharebeler

Sevr'den Mudanya'ya

- 10 Ağustos 1920 • Sevr imzalandı; TBMM tanımadı, uygulanamadı.
- Ekim 1920 • **Gediz** yenilgisi: düzenli orduya geçiş kararı. TYT 2021/4
- 3 Aralık 1920 • Gümrü: TBMM'nin ilk uluslararası antlaşması (Doğu Cephesi).
- Ocak 1921 • I. İnönü; ardından Teşkilat-ı Esasiye ve Londra Konferansı.
- 16 Mart 1921 • Moskova Antlaşması: Sovyet Rusya Misak-ı Milli'yi tanıdı.
- Mart-Nisan 1921 • II. İnönü zaferi.
- Temmuz 1921 • Kütahya-Eskişehir: ordu Sakarya'nın doğusuna çekildi. TYT 2025/4
- 23 Ağustos-13 Eylül 1921 • **Sakarya**: Mustafa Kemal'e mareşallik ve gazilik verildi.
- 13-20 Ekim 1921 • Kars Antlaşması ve Fransa ile Ankara Antlaşması.
- 26 Ağustos 1922 • **Büyük Taarruz**; 30 Ağustos Başkomutan Meydan Muharebesi, 9 Eylül İzmir.
- 11 Ekim 1922 • **Mudanya Ateşkesi**: Doğu Trakya ve İstanbul savaşı sona erdi. TYT 2023/5

Düzenli orduya geçiş

- Gediz yenilgisinden sonra Mustafa Kemal "düzensiz ve komutasız bazı savaşlardan sonra Gediz'de yenildik" dedi: TBMM Kuvayimillîye'den **düzenli orduya** geçti. TYT 2021/4
- Çerkez Ethem gibi düzene girmek istemeyen bazı Kuvayimillîye birlikleri isyan etti; isyan bastırıldı.

İngiltere'nin tutumu

- Kütahya-Eskişehir'den sonra Lloyd George Türk direnişini "ayaklanma" diye andı ve "iki tarafı sonuna kadar çarpıştırmak" dedi: direnişin isyan gibi görüldüğü ve İngiltere'nin çıkarı için Türk-Yunan savaşının sürmesinin istendiği çıkar. TYT 2025/4
- İtilaf Devletleri arasında görüş birliği çıkmaz; tersine İtalya Anadolu'dan çekiliyor, Fransa Ankara'yla anlaşma yoluna gidiyordu.

④ Mudanya'dan Lozan'a

Savaşı kazananın masası

- Mudanya'yı TBMM imzaladı; İstanbul Hükûmeti Lozan'a da çağrılınca TBMM 1 Kasım 1922'de saltanatı kaldırdı (Ünite 7).
- İsmet Paşa'nın "Ben buraya Mondros'tan değil, Mudanya'dan geldim" sözü, **savaşı kazanmış bir devletin temsilcisi** olduğunu vurgular. TYT 2023/5
- Lloyd George'un "Türkler İngiltere'nin dört savaş yılında aldığı her şeyi geri aldılar, bu dış siyasetimizde silinmez bir lekedir" sözü **Lozan Antlaşması** içindir. TYT 2020/5

Lozan'da çözülen ve çözülemeyen (24 Temmuz 1923)

KONU	SONUÇ
Kapitülasyonlar	Bütünüyle kaldırıldı
Batı sınırı	Meriç; Karaağaç Yunanistan'ın savaş tazminatı karşılığı Türkiye'ye bırakıldı
Batı Trakya	Türk heyeti Misak-ı Milli gereği halk oylaması istedi; bölge Yunanistan'da kaldı TYT 2025/5
Boğazlar	Uluslararası komisyona bırakıldı; 1936 Montrö ile Türkiye'ye geçti
Musul	İngiltere ile ikili görüşmelere kaldı; 1926'da Irak'a bırakıldı
Borçlar ve azınlıklar	Osmanlı borçları paylaştırıldı; azınlıklar Türk vatandaşı sayıldı, nüfus mübadelesi yapıldı

Batı Trakya'da Türk tezi

- Talimatnamede "Misakımillî maddesi uygulanacaktır" yazıyordu; Misak-ı Milli Batı Trakya'nın durumunun halkın oyuyla belirlenmesini öngörür: Türk heyeti **halk oylaması** istedi. TYT 2025/5
- Özerk yönetim, büyük devletlerin denetimi ya da borç karşılığı bırakma Türk tezi değildi.

⑤ ÖSYM'nin Kalıbı

ÖSYM'nin sekiz sorusu

SORU	KİLİT NOKTA
Birinci TBMM	İnkılaplara öncelik vermedi; önce kurtuluş. TYT 2019/4

Lloyd George: "her şeyi geri aldılar"

Lozan Antlaşması. **TYT 2020/5**

Gediz yenilgisi

Düzenli orduya geçiş. **TYT 2021/4**

Anayasa 7. madde

Yeni bir devlet teşkilatı; laik değil, kabine yok.

TYT 2021/5

"Mudanya'dan geldim"

Savaşı kazanmış devletin temsilcisi. **TYT 2023/5**

Lloyd George (I-II-III)

I ve III: isyan gibi görüldü, savaşın sürmesi istendi.

TYT 2025/4

Batı Trakya'da Türk tezi

Halk oylaması. **TYT 2025/5**

Anayasa 1. madde (I-II-III)

Sadece II: egemenliğin kaynağı değişti. **TYT 2026/5**

6 ÖSYM tuzakları: tek sayfada

Her çıkmış sorunun bir tuzağı var. Sınavdan önceki son tekrar için bu liste yeter.

- 1 Birinci TBMM'nin önceliği kurtuluştur; inkılaplar savaştan sonra geldi. **TYT 2019/4**
- 2 İngiltere'nin "aldığı her şeyi geri aldılar" dediği antlaşma Lozan; Ankara ya da Moskova değil. **TYT 2020/5**
- 3 Gediz yenilgisi istiklal mahkemelerine değil, düzenli orduya geçişe yol açtı. **TYT 2021/4**
- 4 7. madde laik bir yapı ya da kabine sistemi göstermez; meclis hükûmeti ve güçler birliği vardı. **TYT 2021/5**
- 5 "Mudanya'dan geldim" sözü İstanbul Hükûmetine bağlılık değil, zaferin vurgusudur. **TYT 2023/5**
- 6 Lloyd George'un sözünden İtilaf Devletleri arasında görüş birliği çıkmaz. **TYT 2025/4**
- 7 Türk heyeti Batı Trakya için halk oylaması istedi; özerk yönetim ya da büyük devletlerin denetimi değil. **TYT 2025/5**
- 8 "Hâkimiyet kayıtsız şartsız milletindir" maddesi hukuk birliği ya da kişi hakları düzenlemedi. **TYT 2026/5**

7 Kendini dene: doğru mu, yanlış mı?

Önce D ya da Y'yi işaretle; cevaplar sayfanın sonunda.

1. Birinci TBMM güçler birliği ilkesini benimsedi.	☐ D ☐ Y
2. Gümrü Antlaşması TBMM'nin ilk uluslararası antlaşmasıdır.	☐ D ☐ Y
3. Teşkilat-ı Esasiye Kanunu I. İnönü'den sonra kabul edildi.	☐ D ☐ Y
4. Ankara Antlaşması İngiltere ile imzalandı.	☐ D ☐ Y
5. Sakarya'dan sonra Mustafa Kemal'e mareşal rütbesi ve gazi unvanı verildi.	☐ D ☐ Y
6. Mudanya Ateşkesi'yle Doğu Trakya savaşı sona erdi.	☐ D ☐ Y
7. Musul sorunu Lozan'da çözüldü.	☐ D ☐ Y
8. Lozan'da Boğazlar bütünüyle Türkiye'nin denetimine verildi.	☐ D ☐ Y
9. Kapitülasyonlar Lozan'da kaldırıldı.	☐ D ☐ Y
10. Başkomutanlık Kanunu Sakarya'dan sonra çıkarıldı.	☐ D ☐ Y

Cevaplar

1. D Yasama, yürütme ve yargı mecliste toplandı.	6. D İstanbul'un yönetimi de TBMM'ye geçti; İtilaf askeri barışa kadar kaldı.
2. D 3 Aralık 1920, Ermenistan ile.	7. Y İngiltere ile ikili görüşmelere bırakıldı.
3. D 20 Ocak 1921.	8. Y Uluslararası komisyon kuruldu; denetim 1936 Montrö ile geldi.
4. Y Ankara Antlaşması Fransa ile imzalandı (20 Ekim 1921).	9. D Ekonomik bağımsızlığın temeli.
5. D TBMM 19 Eylül 1921'de verdi.	10. Y Sakarya'dan önce, 5 Ağustos 1921'de.

Kaynak: Test yapısı: ÖSYM 2026-YKS Kılavuzu, Tablo 1A. Sorular ve cevaplar: ÖSYM'nin yayımladığı 2018-2026 TYT soru kitapçıkları (Sosyal Bilimler testi).